

Dr. ec. IOAN HURJUI

**CONTROLUL FINANCIAR –
CONTABIL AL PROIECTELOR
DE INVESTIȚII**

Copyright © 2013, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

HURJUI, IOAN

Controlul financiar-contabil al proiectelor de investiții /

Ioan Hurjui. - București : Pro Universitaria, 2013

Bibliogr.

ISBN 978-606-647-649-2

336.225.673

336.148

657.63

Referenți științifici: Prof. univ. dr. POPA STEFAN
Prof. univ. dr. CUCUI ION

„Calitatea nu este niciodată un accident,
este întotdeauna rezultatul unui efort de
inteligentă”.

John Ruskin

Introducere

În conjunctura globalizării din zilele noastre, când granițele economice ale țărilor dispar, iar afacerile capătă un profund caracter internațional, se conturează un nou mod de abordare a funcției de control, atât la nivel micro, cât și la nivel macroeconomic, prin integrarea acesteia în orice sistem analizat (economie mondială, economie națională, întreprinderi transnaționale, întreprinderi naționale, proiecte etc.).

Contextual, informația este instrumentul ideal cu care operează entitățile noii ere a informațiilor. „În lumea moderna, totul se traduce în informații“, spunea **Vladimir Volkoff**,¹ iar dependența de informație a devenit, eufemistic vorbind, litera de lege. Parafrazându-l pe Marx, **informația este cel mai de preț capital**.

Realitățile societății moderne evidențiază faptul că, odată cu dezvoltarea economiei de piață și sporirea gradului de complexitate a acesteia, trebuie să se dezvolte corespunzător ca arie, conținut și operativitate și informația economică, pentru ca ea să poată furniza elementele necesare luării deciziilor, să poată reflecta exact situația patrimonială a entităților economice și rezultatele economico-financiare obținute.

Informația economică, ne ajută să observăm modul de utilizare a resurselor materiale financiare și umane, să sesizăm și să examinăm critic aspectele pozitive, dar și deficiențele existente în vederea luării măsurilor ce se impun. Informația este cea care declanșează intervenția conducerii prin decizii, care au rolul de a stabili obiectivele, a organiza, coordona și canaliza acțiunile colectivului spre realizarea scopului urmărit.

Teoreticieni precum Ch. Horngren², pornind de la un studiu empiric al lui H.P. Simion, identifică trei tipuri de informații, astfel:

✚ **informațiile de urmărire**, ce reprezintă acumulări de date și raportări ale rezultatului la toate nivelurile organizatorice;

¹ Vladimir Volkoff, *Tratat de dezinformare. De la Calul Troian la Internet*, Traducere de Mihnea Columbeanu, Editura Multiprint Iași, 2004

² Charles T. Horngren, Walter T. Harrison, *Financial & Managerial Accounting – Managerial* Ch 12-25, Prentice Hall, 2007

✚ **informațiile de orientare**, cele care scot în evidență problemele și oportunitățile spre care ar trebui să se focalizeze atenția conducerii;

✚ **informațiile de soluționare**, care reprezintă o analiză comparativă realizată în scopul de a identifica alternative pentru probleme de genul "a produce sau a cumpăra" sau renunțare - acceptare de produs.

În economia de piață unitățile patrimoniale, (întreprinderile publice și private) își desfășoară activitatea într-un climat de concurență, unde pe lângă libera inițiativă, aportul material, financiar și uman, o condiție esențială a obținerii profitului o reprezintă informația operativă și reală cu privire la activitatea economică desfășurată și la rezultatele obținute. Cunoașterea sistemului patrimonial, a capacității acestuia de a genera profit la un moment dat, este asigurată atât cu ajutorul evidenței contabile și financiare, cât și prin realizarea unui control exigent și eficient.

Informația de calitate, reală și operativă, obținută cu ajutorul controlului atât în sfera economicului, cât și în cea a socialului este de natură să prevină riscurile, deficiențele, lipsurile, ineficiența și asigură libera inițiativă în condițiile de respectare a legalității și de concurență loială.

Între informație și incertitudine există o relație foarte strânsă, exprimată prin faptul că este nevoie de o cantitate de informație cu atât mai mare, cu cât se dorește înlăturarea unei părți mai consistente din incertitudinea existentă.³

Rolul investițiilor în dezvoltarea societății omenești, care de-a lungul întregii istorii au constituit un factor esențial al progresului economic și social, determinând diversificarea și creșterea calitativă a tuturor factorilor de producție, suplimentarea numărului de locuri de muncă, sporirea productivității muncii, înnoirea producției, cucerirea piețelor și menținerea acestora.

În conformitate cu semnificația dictonului „ **a guverna înseamnă a prevedea** “, în condițiile actuale caracterizate de evoluția crizei financiare, activitatea de investiții trebuie să se înscrie pe coordonatele unei strategii de dezvoltare economico-socială, care sunt concretizate prin programe sau proiecte. Programele au o identificare mai imprecisă, cu o arie de cuprindere mai largă și, de cele mai multe ori, pentru implementare lor este nevoie să fie detaliate în unul sau mai multe proiecte.

Proiectul de investiții de construcții – montaj este motivația concretă a unor cheltuieli prezente în speranța unor avantaje viitoare. Trăsăturile sale specifice care-l deosebesc, nu numai de activitățile curente, dar și de alte tipuri de proiecte sunt: **amploare, finalitate și structură**.

Investițiile pot fi privite în primul rând ca o cheltuială, respectiv o resursa avansată, în sensul că este utilizată în prezent și va duce la obținerea de efecte viitoare, și în al doilea rând ca un proces formând procesul investițional.

³ Prunea, P., *Riscul în activitatea economică*, Editura Economică, București, 2003, pag. 112.

Realizarea unui proiect de investiție de construcții - montaj presupune atât **cheltuieli principale** – cheltuieli legate direct de imobilizările corporale implicate, de achiziție materialelor de construcție, de remunerarea factorului uman implicat în realizarea proiectului, etc., cât și **cheltuieli derivate sau asimilate investițiilor** – care nu sunt legate în mod direct de realizarea proiectului de investiție, cum ar fi cheltuielile cu studii de teren, prospecțiuni, cheltuieli de foraj, cheltuieli pentru pregătirea și prognozarea investițiilor (licențe, elaborarea de proiecte etc.).

Atingerea performanțelor așteptate presupune repartizarea și utilizarea eficientă a resurselor, astfel că „ ... locul nehotărârii este luat de eforturi intelectuale cerute de o judecată cumpănită, argumentată, precisă și judicioasă.“⁴

Proiectul de investiții de construcții – montaj implică o serie de **activități nominalizate în documentația tehnico – economică**, a căror desfășurare are ca scop atingerea obiectivelor stabilite și necesită resurse, efort și un program bine stabilit, care în funcție de dimensiunea temporală induce următoarele faze:

- ▣ **lansarea** – specificarea succintă a proiectului de investiții de construcții – montaj;
- ▣ **elaborarea** – specificarea caracteristicilor, proiectarea arhitecturii, planificarea activităților și a resurselor necesare;
- ▣ **construcția** – punerea în operă a proiectelor de investiții;
- ▣ **tranziția** – furnizarea obiectivului de investiție realizat către beneficiari.

Activitățile nominalizate în documentația tehnico – economică se caracterizează prin faptul că, sunt realizate de oameni, **sunt constrânse de limitări de resurse**, sunt planificate și executate în vederea atingerii obiectivelor, sunt fie continue și repetitive, fie temporare și unice. Aceste trăsături conduc la ideea de **risc**, deoarece această combinație de eforturi materiale, umane și financiare sunt influențate de factorul timp, putând avea rezultate care sunt afectate de erori sau variații față de estimările inițiale.⁵

Printre factorii care contribuie la asigurarea realizării unui proiect de investiții de construcții montaj, este și controlul, cu condiția să existe, să fie adecvat și să funcționeze.

Controlul implementării proiectului de investiții de construcții - montaj include diagnosticarea situației stadiilor de realizare, semnalizarea abaterilor, sesizarea conducerii cu privire la anumite disfuncționalități și nereguli, indică măsuri coercitive și soluții posibile, incită la reacții.

⁴ Bauman, Z., *Modernitatea lichidă*, Editura ANTET, București, 2000, pag. 16

⁵ Schuyler J., *Risk and Decision Analysis in Projects*, Second Edition, Project Management Institute, Upper Darby, PA 2001

Controlul performanței, al costurilor și al timpului, ca elemente principale ale unui proiect, necesită de obicei date de referință, diferite.

De exemplu, **pentru a controla performanța tehnică a unui proiect**, este nevoie de o documentație specifică, cum ar fi note asupra modificărilor mecanice, rezultate al testelor, verificări ale calității, activități de întreținere, etc.. Important este controlarea atentă a oricăror schimbări, a variațiilor de performanță tehnică, datorită „dilatării scopurilor“ proiectului, dat fiind înclinația naturală a beneficiarului de a schimba cererea sau produsele de obținut, pe măsura obținerii mai multor informații despre nevoile sale.

Controlul costurilor, presupune examinarea raportărilor, datelor și informațiilor contabile, a ordinelor de cumpărare, a costurilor pe oră pentru munca depusă, a procentului de timp în care s-a lucrat efectiv, compararea bugetului cu fluxurile de numerar curente, etc..

Pentru controlul timpului, a calendarului, sunt examinate rapoartele de evoluție, rapoartele de stare și rapoartele periodice de activitate, calendarul general al proiectului, grafice ale profitabilității și planurile de acțiune. De asemenea, sistemul trebuie să opereze într-o manieră de respectare a timpului alocat proiectului, pentru a exista timpul de remediere a defectelor apărute înainte ca ele să devină riscuri care să distrugă proiectul.

Obținerea unui echilibru într-un sistem de control al proiectelor presupune aplicarea controalelor direct la obiectivele proiectului, și raportarea la indicatorii de performanță, pentru ca rezultatele așteptate să fie definite cât mai precis posibil.

Realizarea și conducerea unui proiect reprezintă activitatea de aplicare a cunoștințelor, a abilităților, instrumentelor și tehnicilor de lucru în scopul realizării activității proiectului dat, în condițiile în care presupune asigurarea unui echilibru între cerințele uneori contradictorii ale realizării proiectului.

Derularea controlului proiectelor de investiții de construcții – montaj etapizat și abordarea acestuia sistematică determină luarea în considerare a restricțiilor existente, abordarea proiectului prin prisma complexității, vizarea potențialul existent și reducerea riscurilor, precum și urmărirea îndeplinirii obiectivelor în condiții optime.

Capitolul I. Elementele definitorii ale proiectelor de investiții

1.1. Investițiile: necesitate sau deziderat în dezvoltarea societății umane

Complexitatea și dinamica fenomenelor social – economice, precum și mediul concurențial complicat și volatil, implică valorificarea trăsăturilor specifice în cadrul evoluției globale de către colectivitățile europene care se află într-un proces de competiție.

După aderarea României la Uniunea Europeană, este de neconceput realizarea integrării efective în spațiul economic european și înscrierea în competiția mondială, fără preocuparea pentru performanță, care este determinată în principal de profesionalismul cu care sunt utilizate resursele materiale, financiare, umane și de timp utilizate pentru realizarea unei activități economice.⁶

Datorită faptului că investițiile determină procese de antrenare și multiplicare a efectelor pe care le generează, indiferent de sectorul de activitate în care se aplică, acestea ocupă un rol important în viața comunităților umane, situându-se între sfera producției de bunuri și servicii, și sfera consumului.

Din punct de vedere lingvistic, noțiunea de *investiție*⁷ este sinonimă cu:

✚ **alocare** a unei sume și a altor mijloace materiale pentru crearea de noi fonduri fixe, pentru lărgirea, reutilizarea și modernizarea celor existente;

✚ **plasare** de capitaluri în întreprinderi industriale, agricole, comerciale etc., cu scopul obținerii de profituri;

✚ **dotare** a unei instituții, întreprinderi etc. cu cele necesare desfășurării activității, inclusiv cu fonduri bănești.

În literatura de specialitate pot fi întâlnite o mulțime de definiții pentru conceptul de „investiție“, dar cea mai pertinentă, racordată la scopul prezentei lucrări este cea dată de Pierre Masse care definește investiția ca fiind „*schimbarea unei satisfacții imediate și sigure, la care se renunță, în schimbul unei speranțe viitoare ce s-ar obține și al cărei suport sunt tocmai bunurile investite*“⁸, pe scurt „o cheltuială incertă pentru un viitor incert”.

Privite din acest punct de vedere, **trăsăturile specifice ale investițiilor** sunt:

✚ **durata** care se întinde de la un moment specific de începere și un moment specific de încheiere; orice investiție se concretizează printr-un proiect de investiții care are un ciclu de viață propriu, caracterizat prin etape, momente bine definite și cu o evoluție proprie;

✚ **eficiența** este cea de a doua trăsătură conform căreia, investitorul

⁶ Brandel Fernard, *L'identité de la France*, Edition Arthaud, 1986

⁷ * * * - *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Ed. Academiei RSR, 1984

⁸ Masse, Pierre, *Choix des investissements*, Dunod, Paris, 1968

acceptă consumarea unor resurse prezente, cu condiția de a obține efecte viitoare, care în sumă totală absolută să fie superioare cheltuielilor inițiale;

 riscul o noțiune universală determinată de schimbările și evoluțiile contradictorii ce se manifestă în general și cu atât mai mult într-o economie de tranziție,⁹ însemnând hazard, primejdia unor eventuale pierderi sau posibilitatea de expunere la pierderi a proiectului¹⁰.

În cazul investițiilor riscul poate fi definit prin cel puțin trei factori, care se referă la perioada lungă de timp în care se obțin efectele investiționale, la caracterul ireversibil al investițiilor alocate în activități de producție, în sensul că odată începută investiția nu mai poate fi oprită fără a suporta pierderi, și nu în ultimul rând se referă la mărimea considerabilă a eforturilor investiționale, care în caz de eșec se transformă în pierderi¹¹.

Project Management Institute din USA în ghidul managementului de proiect publicat în anul 2000, definește riscul de proiect ca fiind „... un eveniment sau o condiție incertă care, dacă apare, are un efect pozitiv sau negativ asupra obiectivului proiectului... Riscul proiectului include atât amenințările asupra obiectivelor proiectului cât și oportunitățile de a îmbunătăți aceste obiective.”¹²

Toate deciziile de investiții, sunt marcate în mediul economic și de afaceri actual, de modificările imprevizibile cu impact pozitiv sau negativ asupra rentabilității proiectului.

Din punct de vedere financiar problema cea mai importantă pentru investitor este de a se asigura echilibrul între resurse și nevoi, respectiv între factorii principali ai producției și fluxul de capital destinat modificării stocurilor existente.¹³

În această dimensiune, investiția constă în transformarea resurselor financiare în unul sau mai multe elemente pe care le utilizează permanent o perioadă relativ lungă, într-o manieră durabilă, pentru realizarea obiectivului său social¹⁴.

Multitudinea punctelor de vedere privind definirea conceptului de „investiție“, este influențată și de contextul în care se utilizează acest termen, care de cele mai multe ori are înțelesuri variate, determinate de obiectivul strategic urmărit la nivel macroeconomic sau microeconomic, de gradul de risc, de

⁹ O`Shanghnessy Wilson, *La Faisabilite de Project*. Les Edition SMG, Paris, 1992

¹⁰ Al Khadrawi Mohamed F., *Economics of Project Evaluation*, Distribution General Agency, Damascus, 1981, pag. 134

¹¹ Ion Ioniță, *Fundamentarea deciziei de investiții prin includerea riscului în calculele de eficiență*, Revista Informatica Economică, nr. 2 (18) / 2001.

¹² Project Management Institute USA, *Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK® Guide)*

¹³ Bancel F, Alban R, *Les choix d'investissement: methodes traditionnelles, flexibilitate et analyse strategique*. Editura Economica, Paris, 1995, pag. 6

¹⁴ * * * *Dictionnaire de management de projet*. AFNOR, 1996, pag. 236

destinația economică, de natura proprietății, de proveniența surselor și de rolul funcțional,¹⁵ după cum urmează:

✚ **după obiectivul strategic**, la nivel macroeconomic, investiții productive pot fi obligatorii sau strategice și pot fi exprimate sub formă brută sau netă, iar la nivel microeconomic investițiile privesc construcția de obiective noi, reconstrucția, refacerea, amenajarea și transformarea obiectivelor existente, înnoirea, re tehnologizarea și mărirea capacităților deja existente.

La nivel macroeconomic investițiile reprezintă de fapt forța economică prin care se realizează dezvoltarea de ansamblu a unei economii prin punerea în valoare a resurselor naturale și a factorilor de producție disponibili, în funcție de tendințele progresului tehnico – științific și evoluția cerințelor sociale. Aceste investiții se pot realiza pe sectoare de activitate sau intersectorial și pot avea ca scop expansiunea, menținerea, modernizarea structurilor economice, respectarea angajamentelor luate cu scopul de a se respecta anumite reglementări.

Dacă investițiile productive sunt analizate în primul rând din punct de vedere al eficienței economice, investițiile obligatorii și cele strategice trebuie gândite în primul rând prin prisma criteriilor de costuri, deoarece au o eficiență economică indirectă.

✚ **după gradul de risc**, investițiile pot fi cu *risc mic* sau *risc mare*. Riscul investițional poate fi determinat atât de conjunctura economică, politică și socială, caracterizată în prezent ca imprevizibilă, cât și de domeniul de realizare al investiției determinat de evoluția progresului tehnic în ritm rapid, de succesiunea la intervale de timp mai mari sau mai mici a noilor cuceriri științifice.¹⁶

Riscul este trăsătura specifică a oricărui proiect, fiind opusă celei de *certitudine*. Specialiștii afirmă că, orice activitate de tip antreprenorial se află într-un context de risc sau de incertitudine, iar studiul riscului trebuie orientat pe două direcții principale¹⁷: *gestiunea riscului* și *analiza riscului*. Dacă gestiunea riscului are în vedere planificarea, organizarea și controlul riscului, analiza acestuia are riscului are în vedere atât latura calitativă cât și cea cantitativă (analiză de punct critic, analiză de senzitivitate, de probabilitate).

✚ **după destinația economică**, investițiile sunt definite ca investiții materiale, imateriale și financiare.

Investițiile materiale privesc formarea brută de capital fix, concretizându-se în lucrări de construcții montaj (construcții de clădiri, construcții speciale, montarea utilajelor, instalațiilor etc.), cumpărări de utilaje, instalații, clădiri, terenuri, alte investiții.

¹⁵ Bouinot J, Bermils B, *Projet de ville et projet d'entreprise*. Fondation Roi Boudouin, (coordonatori) L.G.D.I, Paris, 1993, pag. 6.

¹⁶ Juris Classeur. Ed. Daloz, Col. *Collectivités Territoriales*, tome VI

¹⁷ Sharpe W., *Capital Assets Price "Theory of Market Equilibrium under Conditions of Risk*. Jurnal of Finance, September, 1964.

Investițiile imateriale sunt investițiile destinate să pregătească viitorul, caracterizate prin faptul că se adresează în general achizițiilor unor așa zise active intelectuale (investiții în cercetare – dezvoltare, investiții de formare a personalului, investiții în proiecte de marketing, investiții de ameliorare a proceselor de producție etc.), ceea ce face să nu aibă un cost și să fie greu de evaluat.

În perioada actuală, caracterizată prin evoluții economice, politice și sociale imprevizibile, investițiile imateriale se află într-un progres evident, constituind de fapt o condiție esențială pentru demararea oricărei investiții materiale, fiind parte componentă a acestora, ponderea lor variind însă în funcție de obiectivul care este avut în vedere sau de sectorul în care se realizează investiția.

Investițiile financiare sunt reprezentate de certificate de depozit, conturi de economii, titluri de valoare ale tezaurului sau emise de agenții guvernamentale, obligațiuni, warrant-uri, titluri de participare, creanțe imobilizate, instrumente de capitaluri proprii al unei alte entități, titluri de valoare derivate (derivative securities) tranzacționate pe piața secundară.

✚ *după natura proprietății* investițiile pot fi publice, private sau mixte, iar *după proveniența surselor de finanțare*, investițiile se pot realiza cu surse proprii, surse externe sau alocații bugetare. În general, la realizarea unui proiect de investiții, finanțarea se asigură printr-o combinație de surse, iar alocațiile bugetare au ca destinație proiecte pentru obiective de importanță strategică de interes național.

✚ *după rolul funcțional* pe care-l joacă în cadrul proiectului deosebim *investiții directe, investiții colaterale și investiții conexe*.¹⁸

Investițiile directe sunt legate funcțional și teritorial de obiectivul care se edifică și se materializează în obiectele de bază ale proiectului de investiție, care concură nemijlocit la realizarea scopurilor proiectului ce se implementează,

Investițiile colaterale au rolul de a crea condițiile normale de bună funcționare a obiectivului respectiv, de a asigura infrastructura și utilitățile necesare (energie, apa, abur, etc.), fiind legate de investiții directă.

Investițiile conexe se fac în ramuri sau domenii conexe celui în care se implementează investiția directă, fiind generate de nevoia de a asigura cu materii prime și energie exploatarea acesteia. Investițiile conexe sunt fundamentate de regulă pe bază de proiect propriu, produc efecte utile în ramura sau sectorul în care se fac și de aceea nu afectează în nici un fel eficiența proiectului inițial.

¹⁸ Haim Levy, Marshall Sarnat, *Capital investment and financial decisions*, 3rd edition, Prentice Hall International, 1986